

הלכה ה (בדפוס התלמוד: הלכה ד)

משנה

אף על פי שאמרו: אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים, אבל אם שקלו – מקבלין מידם. הנכרי והכותי ששקלו – אין מקבלין מידן. ואין מקבלין מידן קיני זבין וקיני זבות, קיני יולדות. חטאות ואשמות – מקבלין מידן. זה הכלל: כל שהוא

אור לישירים

השקל. לעומת זאת, "כל דעבר על סכומיא" משקף פירוש לפיו אין הכוהנים והלוויים חייבים במחצית השקל, שכן לא התפקדו ("שקיעים מתרגומי המקרא הארמיים" ב, עמוד 48).

בירושלמי לעיל הלכה א אמרו, שבפרשת שקלים נאמרו שלוש תרומות, ולפי מה שנתפרש שם, שני הפסוקים שכתוב בהם "כל העובר על הפקודים" מדברים בתרומת אדנים ובתרומת המשכן ולא בתרומת שקלים. ברם, לפי פשוטו של מקרא, כל הפרשה מדברת בתרומת שקלים.

מתוך "יוצר" לשבת פרשת שקלים של הפייטן רבי אלעזר בירבי קליר: פֶּל הַעֲבָר בְּיָמָה יִשְׁקְלוּ שְׁקָל בְּלִי מְהוּמָה מִחֲצִית הַשְּׁקָל תְּרִימָה.

☆☆☆

הלכה ה (בדפוס התלמוד: הלכה ד)

משנה

אף על פי שאמרו – במשנה קדומה (מונח זה הוא פתיחה לציטוט ממשנה קדומה. משנה קדומה זו היתה מקור גם למשנה בהלכה ג, אך במשנה לעיל הלשון שונה. המשנה כאן אינה ציטוט של המשנה לעיל ("משנת ארץ ישראל", מסכת שקלים, עמוד 83): **אין ממשכנין נשים ועבדים – כנענים, וקטנים – שהם פחות מגיל עשרים שנים, שאינם חייבים במחצית השקל, אבל אם שקלו – אם נתנו מחצית השקל, – מקבלין מידם – ובתנאי שימסרו את השקלים לציבור במתנה גמורה, כדי שלא יהא קורבן ציבור קרב משל יחיד.**

הנכרי (גוי, לא יהודי) **והכותי** (שומרונים) – מן הגויים שהביא מלך אשור מכותא ומשאר ארצות והושיבם בשומרון ובסביבתה והתגירו, **ששקלו – אין מקבלין מידן. ואין מקבלין מידן – של הנכרי ושל הכותי, קיני זבין וקיני זבות – שתי תורים או שני בני יונה שמביאים זבים וזבות לאחר שטהרו מזובם (ויקרא טו, יד; טו, כט), קיני יולדות – שתי תורים או שני בני יונה שמביאה יולדת ענייה במלאת ימי הטוהר שלה (ויקרא יב, ח).** **חטאות ואשמות – מקבלין מידן** (שתי המילים הללו נמחקו במסירה שלפנינו על ידי מגיה, ולפי זה המילים "חטאות ואשמות" מחוברות לאמור לפניהן). **זה הכלל:**

פירשנו את משנתנו ואת סוגית הירושלמי לפי שיטת רידב"ז ("לפירושה של סוגיה אחת בירושלמי שקלים", "מחקרי תלמוד" ב, עמוד 400).

הרי שרבי יהודה הוא שאמר: "כל דעבר על פקודייה ייתן", וממילא רבי נחמיה הוא שאמר: "כל דעבר בימא ייתן".

בפסיקתא דרב כהנא ב, נאמר: "כל העובר על הפקודים" – רבי יודה ורבי נחמיה – רבי יודה אמר: כל דעבר בימא ייתן; ורבי נחמיה אמר: כל דעבר על סכומייה ייתן.

ובמדרש תנחומא (בובר) פרשת 'כי תישא' סימן ז נאמר: אמר לו (הקב"ה) למשה: "זה ייתנו". – אמר משה: מי ייתן? – אמר לו הקב"ה: כל העובר בים.

ובמדרש תנחומא (ורשא) פרשת 'כי תישא' סימן ט נאמר: "כל העובר על הפקודים" – כל העובר על סכומיא.

לפי מה שפירשנו את סוגית הירושלמי, החליפו בפסיקתא את דבריהם של רבי יהודה ושל רבי נחמיה. כמו כן, בפסיקתא אמרו "סכומייה" במקום "פיקודייה" שאמרו בירושלמי. לפי הפסיקתא, מי שאמר "כל דעבר על סכומייה" אמר כפשוטו של מקרא (כל העובר במניין).

לפי מה שפירשנו "כל דעבר על פיקודייה", אף הלוויים אינם חייבים לשקול, שהרי לא חטאו בעגל.

הצירוף המקראי "כל העובר על הפקודים" מיתרגם בתרגומי המקרא באופן מילולי. אולם התרגומים חלוקים ביניהם בהבנתה של המילה "פקודים". בתרגומים שתרגמו מילה זו "מניינא" / "סכומה", מתפרשת המילה כשם עצם מופשט, ומשמע המילה הוא: מפקד. לעומת זאת, בתרגומים שתרגמו מילה זו "מניינייה", מתפרשת המילה כגזורה מלשון רבים של 'פקוד'.

התרגום בפסיקתא ובמדרש תנחומא "סכומייה" משקף את הדרך השנייה של תרגומי המקרא. אך התרגום בירושלמי "פיקודייה" הוא תרגום דרשני, הדורש "פקודים" – מצוות, שכן "פיקודייה" משמש בתרגומים במשמע של הוראות, מצוות. אין "העובר על הפקודים" אלא מי שעובר על המצוות, ועל כן חייב במחצית השקל. בכיוון דרשני הולך אף התרגום "כל דעבר בימא", ולפיו כל ישראל, כולל כוהנים ולויים, חייבים במחצית